

Devuélveme la VOZ

<http://devuelvemelavoz.ua.es>

Guia didàctica: La dona durant el franquisme. 1959-1975

Presentació

Les **fonts sonores** han sigut una font marginal d'estudi per als historiadors pels problemes que planteja la seua consulta, però la història dels segles XX i XXI no es pot comprendre sense els documents audiovisuals. Aquest va ser un dels motius per a la creació de Devuélveme la voz, un projecte de la Universitat d'Alacant de reconstrucció de la nostra història per mitjà de material sonor principalment radiofònic, centrat en els anys del franquisme i la transició democràtica.

Aquesta guia recopila una sèrie d'enregistraments radiofònics emesos entre els anys 1959 i 1975, període conegut com 2n franquisme, que ens acosten el model de dona del règim: **mare i esposa submisa a l'home encarregada del treball domèstic**.

La dona espanyola tradicionalment havia estat subordinada a l'home. Amb l'arribada de la **República** la situació va millorar i les dones van passar a ser ciutadanes de ple dret en igualtat amb l'home. La revolució social que va acompanyar la **Guerra Civil** va significar que moltes dones participaren com a milicianes o obreres en la contesa, cosa mai vista fins llavors. La derrota va suposar la fi de qualsevol avanç anterior en els drets de la dona.

Finalment, hem de ressaltar que alguns d'aquests programes, en concret les emissions de Ràdio París o Ràdio Espanya Independent, en produir-se fora de les nostres fronteres, no estaven subjectes a la **censura** informativa del franquisme i podien tractar qualsevol assumpte amb major llibertat.

L'escolta d'aquests àudios facilitarà una millor comprensió de l'imaginari col·lectiu de l'època.

Devuélveme la VOZ

<http://devuelvemelavoz.ua.es>

Orientació

Hem proposat, per a la seua escolta, **vuit continguts sonors** emesos per les emissores **Ràdio París, Ràdio Alcoi i Ràdio Espanya Independent**. Tots ells estan allotjats en el portal Devuélveme la voz i mostren diferents aspectes de la situació de la dona en aqueixos anys. En l'apartat de **continguts** es podrà escoltar de dues formes diferents:

- **Directament en el portal Devuélveme la voz** fent clic sobre el títol de l'enregistrament sonor. Ací cada enregistrament està contextualitzat amb el moment històric.
- Per mitjà de la **plataforma de podcasts Ivoox**, per a facilitar la seua escolta en dispositius mòbils. Les enregistraments (de menor durada que en el portal) estan recopilades en un podcast específic sobre el tema:

[Podcast La mujer durante el franquismo: 1960-1975](#)

En el mateix apartat de **continguts**, en clicar **sobre les imatges** que il·lustren cada àudio, s'enllaça a contingut addicional existent en la xarxa.

Finalment hem proposat una sèrie d'activitats per a contestar després de l'escolta que ajudaran a reflexionar i aprofundir una mica més sobre el tema.

Altres recursos

- **[Devuélveme la voz](#)** : [Continguts sonors sobre la dona](#)
- **[Madres e hijas de la Transición Española](#)**. Un projecte d'història oral
- **[La mujer es cosa de hombres](#)**. Documental d'Isabel Coixet sobre el paper tradicional de la dona en els mitjans de comunicació

Devuélveme la VOZ

<http://devuelvemelavoz.ua.es>

Continguts

Publicitat: Publicitat sexista. Fons sonor de Ràdio Alcoi

Anys: 1959-1975

Ivoox (2:10)

Selecció d'anuncis radiofònics: Bandolero de perfums Juper ; Conyac Fundador està com mai ; Palacio del mueble d'Alcoi ; Detergent Tu-tu ; Conyac Soberano, España és terra d'homes ; Detergent Raky

Dones oblidades de la Generació del 27: María Teresa León

Any: 1966

Ivoox (01:52)

L'enregistrament presenta dues parts. Una primera en la qual María Teresa parla de la seua relació amb Federico García Lorca. La segona part és una petita entrevista durant l'acte d'homenatge a Rafael Alberti a París de l'any 1966 i que va reunir a gran part de la dissidència al franquisme a França.

Programes de ràdio per a la dona: Entre nosotras: revista femenina de la RTF

Any: 1966

Ivoox (01:44)

Sintonia i fragment de la primera emissió de *Entre nosotras*. A destacar la novetat en el canvi de temes, com per exemple el paper de la dona en la societat francesa des de l'òptica de l'ocupació.

Devuélveme la VOZ

<http://devuelvemelavoz.ua.es>

Programes de ràdio per a la dona: Hogar en tarde de sábado. Ràdio Alcoi

Any: 1967   Durada: 11:35   [Ivoox \(03:26\)](#)

Treballe i atenc la meua casa, és el tema d'aquesta secció del programa dedicat a la dona de Radi Alcoi. El programa constava de diverses seccions: bellesa, cura de la llar i de la família, concursos, consells mèdics, consultori sentimental,...

Programes de ràdio per a la dona: Charlas femeninas por Pilar Aragón. Ràdio Espanya Independent

Any: 1960   Durada: 46:52   [Ivoox \(04:09\)](#)

A principis dels anys 60 aquesta emissora clandestina va crear una secció dedicada a la dona per a reivindicar la seua llibertat i autonomia. La més famosa de les seues locutores va ser, *Pilar Aragón*, el seu vertader nom era Josefina López Sanmartín i amb aquesta secció *Charlas femeninas* es va convertir en mite de l'antifranquisme.

Reportatge: Festa dels Catherinettés. Emissió de Ràdio París

Any: 1961   Durada: 16:26   [Ivoox \(01:18\)](#)

Aquesta festivitat està dedicada, a França, a les dones que compleixen 25 anys sense estar casades. A Espanya, per tradició, aquesta circumstància personal tenia connotacions pejoratives, se'ls cridava "solterones". Però a França si celebrava de forma alegre i divertida, especialment entre les professionals de diversos oficis de caràcter eminentment femenins.

Devuélveme la VOZ

<http://devuelvemelavoz.ua.es>

Censura musical: [Je t'aime moi non plus. Serge Gainsbourg y Jane Birkin](#)

Any: 1969   Durada: 04:28

Les relacions sexuals eren un tema tabú i estaven unides al matrimoni amb la finalitat de crear una família.

Aquesta cançó va ser un escàndol a Europa amb un diàleg imaginari que es produeix en una trobada sexual entre dos amants. A Espanya va passar la censura en un primer moment, ja que les lletres que es presentaven com a instrumentals s'autoritzaven sempre "se aceptan como autocensuradas, a reserva de la audición del disco". Una vegada publicat el disc, i després de ser radiada, va ser retirat de la circulació (Xavier Valiño, Veneno en dosis camufladas 2012).

Moviment d'alliberament de la dona: [Fragmente programa París al habla. número 2/1972](#)

Any: 1972   Durada: 14:29   [Ivoox \(01:55\)](#)

En els últims anys del franquisme es van donar petits canvis en la societat espanyola, un d'ells va ser l'aparició del moviment feminista que va denunciar, a poc a poc, la situació de discriminació de la dona a Espanya.

El programa de ràdio *París al habla* estava produït per les emissions per a l'exterior de la Radiodifusió Televisió Francesa i tractava temes de forma molt superficial, no obstant açò mostrava un món diferent, molt més lliure i també més ric, que va ajudar al canvi cultural en la societat espanyola sense el qual no pot entendre's el procés posterior de la transició política a la democràcia a Espanya.

Devuélveme la VOZ

<http://devuelvemelavoz.ua.es>

Activitats

1. De l'escolta del primer àudio amb anuncis publicitaris com creus que seria la societat espanyola del franquisme
2. Podries nomenar dues escriptors o artistes rellevants del segle XX? Creus que han tingut el degut reconeixement?
3. Has pogut escoltar tres fragments de programes dedicats a la dona realitzats per emissores amb característiques molt diferenciades. Una emissora local, Ràdio Alcoi i dues emissores que emetien des de l'exterior Ràdio París i l'emissora clandestina Ràdio Espanya Independent.

Veus alguna diferència entre elles a l'hora de tractar la informació?

4. Després de l'escolta dels àudios i de l'explicació en classe, com creus que seria la vida social i laboral de la dona durant el franquisme?
5. Quin tipus de societat cercava consolidar la censura i la propaganda franquista?
6. L'any 1975, coincidint amb la mort de Francisco Franco, va ser declarat per les Nacions Unides com *L'Any Internacional de les Dones*. Com creus que ha canviat la situació de les dones en el nostre país?